

Név: Patócs László

Egyetem: Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Nyelv és Irodalom Doktori Iskola
Előadás címe: Érzékelés- és észlelet-orientált szubjektumok Bodor Ádám *Verhovina madarai* című regényében (Perception and percept oriented subjects in Ádám Bodor's novel *Verhovina madarai*)

Szekció: irodalomtörténet

Előadás nyelve: magyar

A jelenkori magyar prózairodalom kanonikus alakjának, Bodor Ádámnak a *Verhovina madarai* című regénye értelmezési lehetőségek tömkelegét kínálja fel az olvasóknak. Bodor Ádám művének egyik legfontosabb szerveződési elve – ahogy ezt a szöveg paratextusa is mutatja – a változat, a variáció képzete. E fogalmat értelmezhetjük a regény zárt szövegterében, de akár a másik két vonatkozó műalkotással – a *Sinistra körzettel* és *Az érsek látogatásával* – közös horizontban is. Külön értekezés tárgyát is képezhetné a legújabb bodori tájvariáció, Verhovina narratológiai irányultságú megközelítése. A regény terében megjelenő elkülönülési vonalak az értelmezésben a – Bodor-regények egyik legfontosabb kategóriájaként működő – zártság, a határfogalmak mentén indítják el az befogadást. Verhovinán, a bodori perifériaváltozatban a természeti elemek sokszor befolyásolják a szereplők észlelési folyamatait, ezáltal pedig nem pusztán passzív háttérkonstituáló kellékeként, hanem a narráció menetét befolyásoló tényezőkként jelennek meg. A kultúra utáni szerveződési formák szövegszerű jelenléte – amely a válságszituáció egy másik értelmezését vonja maga után – szintén nagyban kihat a *Verhovina madarainak* értelmezésére. Ilyen jelként határozható meg például Eronim Mox szakácskönyve, amely az olvasóban Hieronymus Bosch pokolábrázolását is bevonja az értelezésbe, illetve a szövegben kirajzolódó nyelvi-kulturális szférákat részben kifejtő, részben pedig csak azoknak a hiányáról számot adó szílat.

Jelen dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy a fentiekben vázlatosan áttekintett megközelítések lehetséges eredményeit és bizonyos értelmezési stratégiáit felhasználva a regény szubjektumainak észlelési, érzékelési megnyilvánulásait helyezem előtérbe. Tézisem szerint az észleletek, az érzékelés olykor személytelenek, a személyiségtől idegennek tűnő folyamatainak, az érzetek narratív megnyilvánulásainak kiemelkedő szerepe van a bodori prózapoétikában. Az elemzés során legnagyobb mértékben Maurice Merleau-Pontyra és az őt követő elméletírók munkáira támaszkodva azt szeretném megvizsgálni, hogy a Verhovina terében egzisztáló szubjektumok milyen hatásmechanizmusok révén érzékelik a környező térelemek összességét, és hogy miképpen tudnak (illetve tudnak-e egyáltalán) az észlelés folyamata révén szubjektumként, egységes személyiségként létezni. Úgy vélem, hogy a bodori személyiségkonceptiók talán legmeghatározóbb jegye épp a személyiség valamely válságdimenziójában fedezhető fel. Ilyen síkként lehetne meghatározni többek között a sokszor csonka, töredékes, illetve önképpel nem vagy csak részben rendelkező szubjektumokat, a test-konceptusok változatos megjelenítéseit, a név jelentette meghatározottság, pontosabban jelöltség gyakori felfüggesztettségét, illetve a térképzetek, a határszituációk fennállásának és elfogadásának gesztusát.

Bodor Ádám prózájának egyik sajátosságaként a konkrét regionális, történelmi és aktuálpolitikai megfeleltethetőség felfüggesztését emeli ki a szakirodalom. A vizsgált kötet

utószava szerint az olvasó a „mindenkori periféria, a civilizációs végvidék” terepén jár, egy olyan közegben, ahol a narrátor észlelési mechanizmusa a szubjektumok kapcsán nagyon sok esetben testkép és külső fizikai jellemzők mentén működik, megteremtve ezáltal a testiség narratív vizsgálatának alapját. Bodor Ádám szövege egyben a válság tere is, e filozófiai fogalom kapcsán pedig külön fejezetet kell szentelni a sokféle elnyomás-variációk (hárítás, visszautasítás, elfojtás, megtagadás) jelenlétének, a regénynarratíva lehetséges testi megalapozottságának, illetve a térképzetek elbeszélésméleti megközelítésének.